

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2619

Vragen van het lid **Futselaar** (SP) aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over *het bericht dat universiteiten met surveillance-software studenten thuis in de gaten houden* (ingezonden 9 april 2020).

Antwoord van Minister **Van Engelshoven** (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) (ontvangen 28 april 2020).

Vraag 1

Wat is uw reactie op het bericht «Hoe gaan we toetsen (en mag Big Brother ook meekijken?)»?¹

Antwoord 1

Hogescholen en universiteiten werken met man en macht aan het organiseren van onderwijs op afstand. Het uitgangspunt hierbij is dat studenten zo min mogelijk vertraging oplopen. Er zijn in korte tijd enorme stappen gezet op het gebied van onderwijsinnovatie met ICT. Toetsen op afstand is één van de grootste uitdagingen voor onderwijsinstellingen. In een online werkbezoek aan SURF – de ICT-coöperatie van de hoger onderwijsinstellingen – en het Versnellingsplan onderwijsinnovatie met ICT, liet ik mij onder andere informeren over de mogelijkheden en uitdagingen van toetsen op afstand. Onderwijsinstellingen dienen een grondige afweging te maken in de wijze van tentamineren, die zoveel mogelijk past bij de tentamenstof. Ik ben bekend met de mogelijkheden die *online proctoring* (software om toegang te krijgen tot online tentamens en fraude op te kunnen sporen bij online tentamens) biedt. Die mogelijkheden zijn groot. Het gaat hier om technologie die de potentie biedt om toetsing en examinering op afstand mogelijk te maken. Een middel dat we in de huidige crisis hard nodig kunnen hebben. Echter, deze techniek wordt tot nu toe op relatief kleine schaal in pilots toegepast. De huidige crisis vraagt om grootschalige oplossingen in zeer korte tijd. De keuze voor een vorm van toetsen op afstand moet ondanks die tijdsdruk doordacht gebeuren. De inzet van een technologie als *online proctoring* vraagt een grondige voorbereiding en uitvoering, juist ook om de privacy van studenten te borgen.

¹ Mare, 8 april 2020 <https://www.mareonline.nl/achtergrond/hoe-gaan-we-toetsen-en-mag-big-brother-meekijken/>

Vraag 2

Is bij u bekend hoeveel opleidingen gebruik maken of van plan zijn gebruik te maken van surveillance-software en in hoeverre is hier landelijk overleg over, bijvoorbeeld binnen de VSNU?²

Antwoord 2

Van de hogeronderwijsinstellingen begrijp ik dat zij ter vervanging van de gebruikelijke tentamens op de campus, zich in eerste instantie wenden tot toetsvormen als openboektentamens of inleveropdrachten. Voor die tentamens waar dat echt niet mogelijk is, wordt gekeken of *online proctoring* een oplossing kan bieden. Dit gebeurt in overleg met examencommissies en functionarissen voor gegevensbescherming. In veel gevallen gaat het dan om kennistoetsen die gebaseerd zijn op een digitaal systeem.

Veel hogescholen en universiteiten – de meerderheid – zijn middels pilots bezig met online proctoring. Een kleiner aantal instellingen, waaronder NHL Stenden, zet online proctoring – na een zorgvuldige afweging – op grotere schaal in.

Op diverse plekken wordt kennis en ervaring over online proctoring gedeeld. Zo heeft SURF een zogenoemde Special Interest Group over digitaal toetsen. Zij organiseren webinars om hun kennis te delen met onderwijsinstellingen. Ook de VSNU voert landelijk overleg over digitaal toetsen. Het Landelijk Overleg Kwaliteitszorgmedewerkers (LOK) heeft een Landelijke Werkgroep Tentamineren ingericht die zich bezig houdt met de vragen rondom digitaal toetsen, inclusief online proctoring. Daarnaast overleggen de functionarissen voor gegevensbescherming van hogescholen en universiteiten met elkaar over dit type technologische ontwikkelingen.

Vraag 3

Op welke wijze is de privacy van studenten voldoende gewaarborgd mocht dergelijke surveillance-software gebruikt gaan worden op universiteiten? In hoeverre is het gebruik van deze software in strijd met de AVG³ en zijn er richtlijnen voor het gebruik van dergelijke software in het hoger onderwijs?

Antwoord 3

Bij het gebruik van online proctoring verwerken onderwijsinstellingen (beeld, geluid en andere) gegevens van studenten. Op deze verwerkingen van persoonsgegevens is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De AVG verplicht – kort gezegd – om persoonsgegevens op een behoorlijke en rechtmatige wijze te verwerken. Deze verantwoordelijkheid rust in dit geval op de onderwijsinstelling. De onderwijsinstelling moet kunnen aantonen dat de wijze waarop deze online proctoring toepast bij het afnemen van toetsen, in lijn is met de verplichtingen uit de AVG, in het bijzonder met de beginselen van rechtmatigheid, behoorlijkheid en transparantie, doelbinding, minimale gegevensverwerking, juistheid, opslagbeperking en integriteit en vertrouwelijkheid. De Autoriteit persoonsgegevens (AP) houdt toezicht op de naleving van de AVG.

Hogeronderwijsinstellingen verzekeren mij dat de gekozen software en haar leveranciers voldoen aan de AVG. Zo worden de persoonsgegevens die de proctoring software verzamelt enkel gebruikt voor het opsporen van mogelijke fraude tijdens een tentamen. Studenten worden voorgelicht over het gebruik en de werking van de proctoring software, bijvoorbeeld middels een privacyverklaring. De persoonsgegevens zullen niet langer bewaard worden dan strikt noodzakelijk. De instelling verzorgt in bijzondere gevallen alternatieven voor studenten die daar voor in aanmerking komen. Bijvoorbeeld wanneer de student niet kan beschikken over de benodigde ICT-middelen.

SURF heeft begin april het rapport «privacy analyse online proctoring» gepubliceerd. Daarin zijn de drie voornaamste aanbieders op tien belangrijke AVG-aspecten beoordeeld. Deze handreiking biedt onderwijsinstellingen concrete handvatten om deze verwerkers in te zetten, op een manier die in overeenstemming is met de AVG.⁴

² VSNU: de vereniging van universiteiten

³ AVG: de Algemene verordening gegevensbescherming

⁴ <https://www.surf.nl/privacy-analyse-online-proctoring>

Vraag 4

Klopt het dat de surveillance-software toegang heeft tot de webcam, microfoon, locatie, identiteit, klembord, muislocatie, browser, Windows, hoofd-, oog- en mondbewegingen, je scherm, alle websites die je bezoekt en alle openstaande applicaties en schermen die met je computer verbonden zijn? Zo ja, is dit wettelijk toegestaan en wat wordt er na afronding van een tentamen met de beelden en andere informatie gedaan?

Antwoord 4

Surveillance-software is bedoeld om fraude tijdens tentamens op te sporen. Frauderen kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door online informatie op te zoeken of het gebruik van een ouderwetse spiekbrief. De software let hier op, net als een surveillant normaal gesproken zou doen. Afhankelijk van de gebruikte software worden verschillende soorten persoonsgegevens verzameld. Hiervoor geldt dat er niet meer gegevens mogen worden verzameld dan nodig zijn om toegang te verstrekken tot het tentamen en fraude tijdens het tentamen op te sporen. Daarnaast geldt dat persoonsgegevens niet langer bewaard mogen worden dan nodig is voor deze doelen. De AVG staat niet in de weg van het gebruik van surveillance-software, mits de toepassing daarvan in lijn is met alle wettelijke vereisten (zie het antwoord bij vraag 2).

Vraag 5

In hoeverre worden zogeheten «bijzondere gegevens» geregistreerd? Deelt u de mening dat het opslaan van gegevens over religie, politieke voorkeur, gezondheid en etniciteit van een persoon bij het maken van een tentamen niet mogelijk moet zijn?

Antwoord 5

Net als bij de reguliere afname van tentamens zijn bijzondere categorieën van persoonsgegevens, zoals gegevens over religieuze of levensbeschouwelijke overtuiging of gezondheid af te leiden aan uiterlijke kenmerken. De webcam is gericht op de student in zijn persoonlijke leefomgeving waaruit deze bijzondere persoonsgegevens te herleiden kunnen zijn. Dit vergt een gedegen voorlichting door de onderwijsinstelling aan de student om de bewustwording te vergroten en de kans op het zien en tijdelijk opslaan van deze bijzondere persoonsgegevens te verkleinen. Als studenten niet willen dat dergelijke gegevens uit de beelden afgeleid kunnen worden, kunnen ze, voor zover mogelijk, zorgen dat de uiterlijke kenmerken die daartoe aanleiding geven niet in beeld zijn. Ook staat het hen vrij ervoor te kiezen niet deel te nemen aan deze vorm van tentaminering.

Het verwerken van bijzondere categorieën van persoonsgegevens is in beginsel verboden. Het verwerken van deze persoonsgegevens is slechts toegestaan in de gevallen die AVG noemt. De AP kwalificeert camerabeelden echter niet als bijzondere persoonsgegevens indien (1) het doeleinde van de verwerking niet gericht is op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens dan wel op het onderscheid maken op grond van een bijzonder persoonsgegeven, (2) het voor de verantwoordelijke redelijkerwijs niet voorzienbaar is dat de verwerking zal leiden tot het maken van onderscheid op grond van een bijzonder persoonsgegeven, en (3) de verwerking van die bijzondere persoonsgegevens onvermijdelijk is bij die verwerking.

Vraag 6

Kunnen universiteiten en hogescholen de OER⁵ aanpassen zonder de medezeggenschap te betrekken? Zo nee, gaat u de Universiteit Leiden hierop aanspreken? Kunt u dit toelichten?

Antwoord 6

De onderwijs- en examenregeling (OER) wordt vastgesteld door de instelling. Bij een wijziging van de OER wordt de medezeggenschap (opleidingscommissie en faculteitsraad) betrokken. De medezeggenschap heeft zowel instemmingsrecht – met betrekking tot de niet-onderwijsinhoudelijke delen – als adviesrecht ten aanzien van de OER. Ook in deze uitzonderlijke tijden moet de

⁵ OER: Onderwijs en examenregeling

medezeggenschap binnen instellingen goed betrokken blijven. Ik ga er hierbij van uit dat de medezeggenschap aanpassingsvermogen toont, zich daar waar nodig flexibel opstelt en in gesprek gaat met de instelling om gezamenlijk tot passende werkafspraken te komen. Vertegenwoordigers van werknemers hebben mij in een bestuurlijk overleg toegezegd zich ten aanzien van de procedures flexibel op te stellen.

Bij navraag heeft de Universiteit Leiden aangegeven dat uit de bestaande OER reeds volgt dat het gebruik van proctoring is toegestaan en dat – nu de OER niet hoeft te worden aangepast – er dus geen sprake is van aanpassing van de OER. Om te garanderen dat het gebruik van de gegevens binnen de AVG past, zal de Universiteit Leiden met de leveranciers van proctoringsoftware een contract afsluiten – een data protection agreement – waarmee wordt gegarandeerd dat het gebruik van de gegevens binnen de AVG past. Ook komt er een duidelijke privacy-verklaring voor studenten en docenten.

Vraag 7

Is een OER dat is vastgesteld zonder inspraak van de medezeggenschap juridisch houdbaar?

Antwoord 7

Het is van cruciaal belang dat instellingen juist in deze bijzondere tijden goed bestuurd kunnen worden en ik verwacht dat flexibiliteit bij iedereen voorop staat. Waar nodig kunnen instellingen naar eigen inzicht de OER aanpassen, uiteraard met inachtneming van de rol van de medezeggenschap. Indien de continuïteit van het onderwijs en de examinering dit vereist, kan de medezeggenschap ook achteraf worden betrokken. Ook in een dergelijk geval spant de instelling zich in om te zorgen dat de medezeggenschap, zij het achteraf, haar rol kan vervullen.